

Üniversitelerin Koruma Alanındaki Rolü: Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu Örneği

Doç. Dr. Hande Kökten* ve Dr. Cengiz Çetin**

1964 yılında imzalanan Venedik Tüzüğü¹ ve kurulan çok sayıdaki uluslararası kurum ve kuruluşların kabul ettiği ortak bilimsel tanıma göre; kültür varlıklarının fiziksel, kimyasal ve biyolojik yapılarında değişikliğe yol açmadan özgün işçilik ve sanatsal niteliklerini değiştirmeden, geriye dönüşü mümkün olan yöntem ve malzemeler kullanılarak uygulanan, objenin ömrünü uzatmayı amaçlayan işlemlerin tamamına koruma (konservasyon) denir. Koruma etkin ve önleyici koruma olmak üzere yaklaşım ve yöntem olarak iki temel başlık altında uygulanır. Etkin koruma, kültür varlığına bulunduğu yerde veya laboratuvar ortamında doğrudan müdahale olarak isimlendirebileceğimiz işlemlerden meydana gelir; öyle ki temizlik, saflaştırma, sağlamaştırma, birleştirme, tamamlama ve benzeri pek çok uygulama sonucunda kültür varlığının durumu kalıcı / durağan hale getirilir. Önleyici koruma ise, kültür varlığının bozulmasına ve tahrip olmasına yol açan etkenleri kontrol altına alarak ve önlemler yardımıyla korumayı hedefler. Önleyici koruma kültür varlığına etkin koruma işlemleri gerçekleştirilmeden önce ve sonra depolama, sergileme ve taşıma sürecinde uygulanan yöntemlerden oluşur.² Önleyici koruma, etkin koruma işlemlerinde olduğu gibi sadece belirli bir süreyi kapsamayıp obje var oldukça devam eder. Korumanın her iki türü de koruma uzmanları tarafından uygulanmakta ise de, önleyici koruma konusunda başarılı olmak sadece koruma uzmanlarının çabaları ile mümkün değildir. Zira kültür varlıkları ile meslekleri gereği ilgilenen, onları inceleyen, belgeleyen, depolayan ve sergileyen herkesin önleyici koruma konusunda bilgi sahibi olması bu alanda yapılacak uygulamaların başarısı için temel koşuldur. Öte yandan etkin koruma işlemlerini gerçekleştirecek kişilerin üzerinde çalışacakları kültür varlığının koruma ve onarımı konusunda öğrenim görmüş olması koşulundan vazgeçilemez. Bunun aksi söz konusu olduğunda, kültür varlıklarını koruma konusunda ehliyetsiz kişiler tarafından yapılacak hatalı uygulamalar objelerin tahribatına ve hatta geriye dönüşü olanaksız zararlara yol açacaktır.³ Bu nedenle koruma alanında verilmesi gerekli eğitimi bu her iki koruma türünü de birlikte içeren “Koruma Meslek Elemanlarının Eğitimi” ile yalnızca önleyici korumayı içeren “Araştırma ve Çalışma Konusu Kültür Varlıkları Olan Meslek Elamanlarının Eğitimi” olmak üzere iki başlık altında değerlendirmek mümkündür.

1. Koruma Meslek Elemanlarının Eğitimi:

Ülkemizde taşınabilir kültür varlıklarını koruma ve onarımı eğitimi 1989 yılında Ankara Üniversitesi'nde kurulan Başkent Meslek Yüksekokulu Restorasyon-Konservasyon Önlisans Programı ile başlamıştır. Özellikle arkeolojik kazı buluntularının koruma ve onarımı üzerine yoğunlaşan eğitim programında Tablo 1 ve 2'deki dersler yer almaktadır. İnorganik, organik ve kompozit malzemeden

* Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu öğretim üyesi (e-posta: hkokten@ankara.edu.tr)

** Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu öğretim elemanı (e-posta: cngzcecin@gmail.com)

¹ www.mo.org.tr/mevzuatDocs%5CVenedik_Tuzuk.doc (13 Kasım 2011)

² http://www.icon.org.uk/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=2 (13 Kasım 2011)

<http://icom.museum/who-we-are/the-vision/code-of-ethics.html> (13 Kasım 2011)

³Kökten H., “Türkiye’de Taşınabilir Kültür Varlıklarının Konservasyonu Konusunda Etik Birliğin Sağlanması”, I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu, Ankara 2000, 33-38; “Development of Archaeological Conservation in Turkey Archaeological Conservation in Turkey”, Challenges in Conserving Archaeological Collections, World Archaeology Congress-5, Washington, D.C, USA, June 2003; “Türkiye’de Arkeoloji ve Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma(ma), Hayat Erkanal’a Armağan Kültürlerin Yansıması, İstanbul 2006, 510-514

yapılmış kültür varlıklarına ait malzeme bilgisi, üretim teknolojisi, bozulma mekanizma ve türleri ile koruma ve onarım yöntem ve malzemelerinin teorik ve uygulamalı derslerle anlatıldığı (Tablo 3) önlisans programının adı, Yüksek Öğretim Yürütme Kurulu'nun 21.05.2009 tarihli kararı ile "Eser Koruma" olarak değiştirilmiş, böylece yüksekokulumuzda verilen eğitim ve öğretimin içeriğini tam ve doğru olarak yansıtan ve mimari restorasyon programları ile karıştırılmasını önleyen bir program ismine kavuşmuştur.

Türkiye'de "Kültür Varlıklarının Korunması ve Onarımı" konusunda eğitim veren diğer öğretim kurumları incelendiğinde, Meslek Yüksekokulları bünyesinde yer alan 2 yıllık "Mimari Restorasyon programları yanı sıra, Ege Üniversitesi'nde 2 yıllık Eser Koruma Önlisans programı ile İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi bünyesindeki "Taşınabilir Kültür Varlıkları Koruma ve Onarımı Bölümü"nde yürütülen lisans ve yüksek lisans programları ile karşılaşmaktayız. Öte yandan, son üç yıl içinde Selçuk, Batman ve Pamukkale Üniversiteleri Fen – Edebiyat veya Edebiyat Fakülteleri bünyesinde; Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde; Çanakkale 18 Mart Üniversitesi'nde ise Gökçeada Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu çatısı altında "Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım" bölümleri kurulmuştur.

Unutulmamalıdır ki, ara eleman yetiştirmeyi amaçlayan "mesleki eğitim programları"ndan mezun konservasyon teknikerinin sahip olduğu mesleki bilgi ve deneyim kültür varlıklarının korunması ve onarımı konusunda karar verme ve inisiyatif kullanma süreçlerinde yeterli değildir. Koruma teknikerlerinin mutlaka bir koruma uzmanı (konservatör) tarafından yönlendirilmeleri ve denetlenmeleri gerekir. Örnekleme gerekirse bu durum sağlık sektöründe görev yapan "sağlık memurları" ile "tıp doktorları" arasındaki bilgi ve yetki farkıyla açıklanabilir bir ciddiyet göstermektedir. Ancak ülkemizde eğitim etkinliği içinde bulunan dört yıllık kültür varlıkları koruma ve onarımı programlarının, ders başlıkları ve içerikleri ile bu programlarda eğitim veren öğretim elemanlarının alandaki mesleki eğitim ve deneyimleri incelendiğinde, lisans eğitimi ile ilgili ciddi sorunların bulunduğu ve bunların aşılabilmesi için önce eğitimi verecek kişilerin niteliklerinin belirlenmesi ve bu alanda öğretim elemanı yetiştirilmesi gerektiği görülmektedir. Zira yıllar boyunca taşınabilir kültür varlıkları koruma-onarımı eğitimi veren iki yıllık önlisans programlarında eleştirdiğimiz "yeterli akademik yapılanma sağlanmadan program açma" girişimi, bu kez dört yıllık lisans programlarında karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, anılan bölümlerin ders program ve içerikleri de, mesleğin gerektirdiği formasyon ve yeterlilik dikkate alınmadan hazırlanmakta, daha ziyade ders verecek kişilerin uzmanlık alanları esas alınmaktadır.

Diğer taraftan, bu alandaki bir başka ciddi ve olumsuz sonuçlar doğuran sorun da, ülkemizde taşınabilir kültür varlıkları koruma ve onarımı konusunda ulusal düzeyde standartların henüz oluşturulmamış olmasıdır. Avrupa ve Amerika'da IIC (International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works)⁴ ve AIC (American Institute for Conservation of Historic and Artistic Works)⁵ tarafından düzenlenen mesleki etik ve standartlar, koruma uygulamasını yapacak meslek elemanlarının tanım ve yeterliliklerinden, koruma uygulamalarında dikkate alınması gerekli ilkelere, koruma belgelemesi ve belgelerdeki bilginin ulaşılabilirliğinden, obje sahiplerinin haklarına dek pek çok konuya açıklık getirmektedir. Ülkemizde bu ilke, etik ve standartların yokluğu ise, bu alanda çalışanların sorumluluk ve yükümlülüklerini nesnellikten uzaklaştırarak, öznellemekte; uygulamalar sırasında yapılan yanlışlar büyüdükçe tahribata dönüşmekte, ancak bu konuda hiçbir denetim veya yaptırım uygulanmamaktadır.

Ülkemizde koruma alanındaki önemli sorunlardan biri de yetişmiş koruma meslek elemanlarının istihdamıdır. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü tarafından kadro tanımları yapılan koruma-onarım meslek elemanlarının ülkemizdeki devlet müzelerinde görev yapabilmeleri ise, Maliye Bakanlığı'nca sağlanacak kadrolara bağlıdır.

⁴ <http://www.iiconservation.org> (13 Kasım 2011)

⁵ <http://www.conservation-us.org> (13 Kasım 2011)

2. Araştırma ve Çalışma Konusu Kültür Varlıkları Olan Meslek Elemanlarının Eğitimi:

Yasa koyucu ülkemizde arkeolojik kazı alanlarında yürütülmesi gereken koruma işini tamamen kazı başkanının bilgi, beceri ve sorumluluğuna bırakmıştır. Oysa günümüzde gelişmiş ülkelerde kazı alanında koruma işi mutlaka kazı bilimci ve koruma uzmanı iş birliğiyle planlanır ve yalnızca koruma uzmanları tarafından uygulanır.⁶

Türkiye’de Sagalassos, Ephesos, Pergamon, Kaman-Kalehöyük, Sardes, Aphrodisias gibi, yabancı bilim heyetleri tarafından yürütülen, kazılarda etkin koruma işlemlerinin gerçekleştirildiği koruma laboratuvarı ve tüm kazı sezonu boyunca arkeologlarla birlikte çalışan koruma uzmanları bulunmaktadır. Diğer bir deyişle yabancı kazı bilimciler koruma sorumluluklarını tamamen bu konunun uzmanlarına devretmişlerdir. Türk bilim heyetleri tarafından yürütülen ve sayıları giderek artan arkeolojik kazılarda ise durum daha farklıdır; koruma laboratuvarı ve koruma uzmanına sahip Türk kazı sayısı ne yazık ki bir düzineyi geçmemektedir. Türk heyetleri tarafından yürütülen kazıların büyük bir bölümünde koruma ve onarım işleri genellikle arkeologlar tarafından üstlenilmektedir. Söz konusu koruma işlemlerinin hemen hepsi etkin koruma içerikli olup, önleyici koruma yöntemleri ise neredeyse hiç yer verilmemektedir. Diğer bir deyişle arkeologlar koruma konusunda ehliyet sahibi olmadıkları halde etkinlik göstermekte, önleyici koruma bilgisinden yoksun bir biçimde arkeolojik buluntuları korumaya çalışmaktadırlar.⁷

Arkeolojik kazıda koruma çalışmaları yalnızca kazı alanında değil, müzeye götürülemeyecek nitelikteki eserlerin depolandığı kazı deposunda da yürütülmektedir. Yasalar gereği Türkiye’deki arkeolojik kazı depoları kazı sezonu sonunda bir sonraki döneme dek açılmamak üzere mühürlenirler. Bu nedenle kazı depolarına konulan buluntular ortalama dokuz ay süre ile çevresel ortam koşullarının hiçbir şekilde kontrol edilmediği bir ortamda bırakılır. Bu nedenle kazı depolarına yerleştirilen eserlerin zarar görmemesi ancak doğru ve etkili önleyici koruma yöntemlerinin (yalıtım, doğru paketleme malzemeleri ve yöntemlerinin seçimi, mikro iklim yaratılması, vb.) uygulanmasıyla mümkündür.

Yasalar gereği kazı başkanları gün ışığına çıkardıkları taşınır kültür varlıklarını müzelere teslim etmek zorundadırlar. Müzeye teslim edilen eserlerin korunma sorumluluğu böylece kazı başkanından müze müdürlüğüne ve uzmanlarına geçer. Türkiye Cumhuriyeti, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı devlet müzelerinde uygulanan İç Hizmet Yönetmeliği⁸ ise, müze uzmanına yüklediği sayısız ağır görevin yanı sıra müzedeki eserlerin durumunun izlenmesi, koruma ve onarım işini de arkeolog ve müze araştırmacılarından oluşan müze uzmanlarına vermektedir. Öte yandan Türkiye’deki müzelerde görev yapan müze uzmanı sayısı Müzeler İç Hizmet Yönetmeliği’nde tanımlanan ve koruma dışında kalan sorumluluklarının bile çok az bir bölümünün gerçekleştirilmesine olanak tanır. Bu durum ise, aslında müzenin temel işlevlerinin başında gelen koruma alanında eksiksiz yerine getirilmesi beklenen uygulamaların çoğunlukla ertelenen işlere dönüşmesine neden olmaktadır. Bu olumsuz tabloyu daha da kabul edilemez hale

⁶ Bourque B. J. , Brooke S. W., Kley R., Morris K., “Conservation in Archaeology: Moving toward Closer Cooperation”, American Antiquity, Vol.45, No.4(Oct., 1980), 794-799; Price N. S., “Excavation and Conservation”, Conservation on Archaeological Excavations, ICCROM 1995, 2-4UKIC-Archaeology Section, “Packaging and Storage of Freshly Excavated Artefacts from Archaeological Sites”, Conservation on Archaeological Excavations, ICCROM 1995, 47; Sullivan, S., “A Planning Model for the Management of Archaeological Sites”, The Conservation of Archaeological Sites in the Mediterranean Region, The Getty Conservation Institute, Los Angeles 1997, 15-26; Mason R. and Avrami E., “Heritage Values and Challenges of Conservation Planning”, Management Planning for Archaeological Sites, The Getty Conservation Institute, Los Angeles 2002, 13-26; Demas M., “Planning for Conservation and Management of Archaeological Sites”, Management Planning for Archaeological Sites, The Getty Conservation Institute, Los Angeles 2002, 27-54

⁷ Kökten H., “Türkiye’de Arkeoloji ve Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma(ma), Hayat Erkanal’a Armağan Kültürlerin Yansıması, İstanbul 2006, 511

⁸ <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-41691/eski2yeni.html> (13 Kasım 2011)

getiren ise, söz konusu müze uzmanlarının koruma alanındaki bilgi ve deneyim eksikliğidir. Böylece, yönetmelikte belirtildiği üzere müze koleksiyonuna yönelik her türlü koruma işlemi bu alanda eğitimi olmayan ve tamamen farklı görevleri yürütmek üzere yetiştirilmiş müze araştırmacılarına bırakılmaktadır.

Türkiye’de 95 devlet ve 35 vakıf üniversitesinden 36’sında arkeoloji ya da sanat tarihi başlıklı 49 ayrı bölümde arkeoloji ve sanat tarihi eğitimi verilmektedir⁹ (Tablo 4). Bu bölümlerin ise ancak 18’inde koruma konusunun işlendiği 27 ders yürütülmektedir. Bu derslerden 13’ü “müzecilik” adını taşımakta ve koruma bilgisine yalnızca müzeciliği kapsar şekilde yer verilmektedir. Geriye kalan 14 ders ise “koruma”, “restorasyon” ya da “onarım” adı altında açılmıştır. Yine bu derslerden 21’nin ders içeriğinde “önleyici ve etkin koruma” konuları birlikte yer almaktadır. Ancak bu derslerin hepsinin müfredatında etkin korumaya önleyici korumadan daha fazla yer ayrılmıştır.

Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü’nde okutulan ARK234 Müzede Sergileme ve Koruma dersi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü 407 Müzecilik ve Sanat Tarihi Bölümü 381 Türkiye’de Müzecilik ve Sorunları dersleri ile Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü SAN 409 Restorasyon ve Konservasyon I ve SAN 408 Restorasyon ve Konservasyon II Derslerinde, ders içeriklerinden anlaşıldığına göre yalnızca önleyici korumaya yer verilmiştir. Ancak bu bölümlerin hiç birinde önleyici koruma adını taşıyan yalnızca bu konuda eğitim vermeyi hedeflemiş bir ders yer almamaktadır.

Arkeolog ya da sanat tarihçi yetiştiren bu kurumlarda, kimi zaman uygulamalı bir içerikle verilen etkin koruma eğitiminin büyük sakıncalar doğuracağı açıktır. Zira etkin koruma eğitim ve öğretimi asgari önlisans düzeyinde verilmesi gereken; öğrencinin kimya bilgisi yanı sıra, gelişmiş el becerisine de sahip olmasını gerektiren bir bilim dalıdır ve uzmanlaşmayı öngörür.¹⁰ Buna karşın önleyici koruma yöntemleri, doğrudan arkeolojik buluntulara uygulanacak işlemlerden oluşmadığı ve yine de eserlerin bozulma sürecini yavaşlatarak, kontrol altına aldığı için arkeoloji ve sanat tarihi gibi müze uzmanı yetiştiren bölümlerin eğitim programlarında mutlaka yer alması gerekli koruma bilgisini içerir.

Arkeolog ve müze uzmanlarına yönelik önleyici koruma eğitiminde özen gösterilmesi gereken en önemli unsur, söz konusu ders içeriğinin etkin koruma ile ilgili hiçbir bilgi ve uygulamayı kapsamaması; böylece ilgili bölümlerden mezun arkeolog ve sanat tarihçilerinin “koruma bilimini” disiplinler arası işbirliği çerçevesinde ve kendi mesleki etkinliklerini tamamlayan bir bilim dalı olarak görme alışkanlığını kazanmalarının sağlanmasıdır. Bunu sağlayabilmek için koruma eğitimi sırasında önleyici koruma ile etkin koruma arasındaki ayrım çok açık bir şekilde ortaya konulmalı, etkin korumanın yalnızca koruma uzmanları tarafından yapılabileceğinin altı çizilmelidir. Bu nedenle arkeoloji ve sanat tarihi öğrencilerine yönelik bir önleyici koruma eğitimi korumanın tanımı, koruma türleri ve bunlar arasındaki fark, koruma tarihçesi ve koruma etiklerinin açıklanması ile başlamalıdır. Bu bağlamda önleyici koruma eğitiminin, söz konusu koruma biçiminin uygulandığı alanlar göz önüne alınarak, arkeolojik kazı ortamından başlayıp müzelerdeki koleksiyonlara yönelik koruma yaklaşımları ile tamamlanması gerekir.¹¹

Arkeolojik kazı alanında önleyici koruma eğitimi ise öncelikle arkeoloğun buluntuları kazı sırasında ve sonrasında ortaya çıkabilecek bozulmaları tetikleyen dış etkenlerden koruyarak gün ışığına çıkarması ve taşıyabilmesini hedeflemelidir. Bu amaçla uygulanabilecek özel kazı teknikleri, kaldırma ve ilk yardım yöntemleri yanı sıra, toprak altındaki çevresel koşullarla yüzyıllar boyunca

⁹ <http://www.osym.gov.tr/belge/1-12076/2010-osys-yerlestirme-yuksekogretim-programlari-ve-kont-.html> (13 Kasım 2011); <http://www.yok.gov.tr/content/view/527/222/lang,tr/> (13 Kasım 2011)

¹⁰ Kökten H., “Eduvational Opportunities for Turkish Conservators”, Field Notes, Number 7, Pratical guides for Archaeological conservation and Site Preservation, Japanese Institute of Anatolian Archaeology, 1999

¹¹ Bourque B. J. , Brooke S. W., Kley R., Morris K., “Conservation in Archaeology: Moving toward Closer Cooperation”, American Antiquity, Vol.45, No.4(Oct., 1980), 794-795

“denge” sağlamış olan arkeolojik buluntunun, kazı sonucu çıkarıldığı yeni ortamın nem / sıcaklık / güneş ışığı / hareketlilik gibi zarar verici olabilecek etkilerinden korunması da “kazı alanında önleyici koruma”nın içeriğinde yer almalıdır.¹²

2007 yılında Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu Eser Koruma Programı ile Uzaktan Eğitim Merkezi işbirliğiyle Türkiye’de arkeolog ve müzecilere yönelik bir önleyici koruma sertifika programı hazırlanmıştır.¹³ Bu sertifika programı ilk kez Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Eski Eserler ve Müzeler Dairesi’ne bağlı müzelerde görevli müze uzmanlarına uygulanmıştır. Esas olarak müzelerde başvurulacak önleyici koruma yöntemleri hakkında ayrıntılı bir içeriğe sahip ve dört ay süren bu uzaktan eğitim programı (Tablo 5), “kurtarma kazıları” sırasında kullanılacak teknik, yöntem ve malzemelere de yer vermektedir.¹⁴

Her yıl gerçekleştirilen yerli ve yabancı arkeolojik kazılarda ele geçen yeni buluntularla sayıları sürekli artan müze koleksiyonları yanı sıra, devlet müzelerinde depolanan ve sergilenen etnografik objeler ve sanat eserlerinin bilimsel yöntemlerle korunması gerçekleştirilemediği sürece var olan ve sürekli genişleyen kültür mirasımız zarar görecektir. Bozulmaya uğrayacak, hatta yitirilecektir. Unutulmamalıdır ki, Türkiye’nin kültür varlıklarının korunması alanında başarılı sayılabilmesi, uygulamacıların yeterliliği ve deneyimi kadar, ülkede verilen koruma eğitiminin niteliğine, konservatör ve konservasyon teknikerinin birlikte çalışmasını sağlayacak düzenlemelere, uluslararası ilke, etik ve standartları gözetilen bilinçli bir yaklaşıma, kazibilimciler ve müze uzmanlarının koruma uzmanları ile işbirliğine ve bu bilim dalının gelişmesi için yapılacak yatırımlara bağlıdır. Bu yatırımları yapacak kurumların başında hiç kuşku yok ki, Yükseköğretim Kurulu ile Üniversiteler gelmektedir. Yükseköğretim Kurulu ve Üniversite yöneticileri koruma bilimini geliştirmek amacı ile yeni bölüm ve programlar açmak yerine, var olan önlisans ve lisans programlarının içeriğini zenginleştirip akademik kadrolarını güçlendirmeli; potansiyeli bulunan önlisans programlarının ise, lisans programlarına dönüşümünü hızlandırıcı teşvikte bulunarak, bu kurumların uluslararası yetkinlikte bilim üreten ve eğitim veren kurumlara dönüşmelerine yardımcı olmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Bourque B. J. , Brooke S. W., Kley R., Morris K., “Conservation in Archaeology: Moving toward Closer Cooperation”, American Antiquity, Vol.45, No.4(Oct., 1980), 794-799
- Demas M., “Planning for Conservation and Management of Archaeological Sites”, Management Planning for Archaeological Sites, The Getty Conservation Institute, Los Angeles 2002, 27-54
- http://www.icon.org.uk/index.php?option=com_content&task=view&id=1&Itemid=2 (13 Kasım 2011)
- <http://icom.museum/who-we-are/the-vision/code-of-ethics.html> (13 Kasım 2011)
- <http://www.kultur.gov.tr/TR/belge/1-41691/eski2yeni.html> (13 Kasım 2011)
- http://www.mo.org.tr/mevzuatDocs%5CVenedik_Tüzük.doc (13 Kasım 2011)
- <http://www.osym.gov.tr/belge/1-12076/2010-osys-yerlestirme-yuksekogretim-programlari-ve-kont-.html> (13 Kasım 2011)
- <http://www.yok.gov.tr/content/view/527/222/lang.tr/> (13 Kasım 2011)
- Kökten H. ve Çetin C., “Transformation from Chaos to Knowledge: A Collaboration for the Sake of Cultural Heritage”, Conservation and the Eastern Mediterranean Contributions to the

¹² Sease C., “First Aid Treatment for Excavated Find”, Conservation on Archaeological Excavations, ICCROM, Rome 1995, 29-39

¹³ Kökten H. ve Çetin C., “Transformation from Chaos to Knowledge: A Collaboration for the Sake of Cultural Heritage”, Conservation and the Eastern Mediterranean Contributions to the Istanbul Congress 20-24 September 2010, The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, London, 2010, 151

¹⁴ Kökten H., Eşkici B., Şener S.Y., Hepdinç D., Çelik S., *Müzedeki Önleyici Koruma Programı*, Ankara Üniversitesi Matbaası, Ankara 2007

- Istanbul Congress 20-24 September 2010, The International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works, London, 2010, 147-151
- Kökten H., Eskici B., Şener S.Y., Hepdinç D., Çelik S., *Müzedede Önleyici Koruma Programı*, Ankara Üniversitesi Matbaası, Ankara 2007
  - Kökten H., “Türkiye’de Arkeoloji ve Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma(ma), Hayat Erkanal’a Armağan Kültürlerin Yansıması, İstanbul 2006, 510-514
  - Kökten H., “Türkiye’de Taşınabilir Kültür Varlıklarının Konservasyonu Konusunda Etik Birliğin Sağlanması”, I. Ulusal Taşınabilir Kültür Varlıkları Konservasyonu ve Restorasyonu Kolokyumu, Ankara 2000, 33-38
  - Kökten H., “Development of Archaeological Conservation in Turkey”, Challenges in Conserving Archaeological Collections, World Archaeology Congress-5, Washington, D.C, USA, June 2003
  - Kökten H., “Educational Opportunities for Turkish Conservators”, Field Notes, Number 7, Practical guides for Archaeological conservation and Site Preservation, Japanese Institute of Anatolian Archaeology, 1999
  - Mason R. and Avrami E., “Heritage Values and Challenges of Conservation Planning”, Management Planning for Archaeological Sites, The Getty Conservation Institute, Los Angeles 2002, 13-26
  - Price N. S., “Excavation and Conservation”, Conservation on Archaeological Excavations, ICCROM 1995, 2-4
  - Sease C., “First Aid Treatment for Excavated Find”, Conservation on Archaeological Excavations, ICCROM, Rome 1995, 29-39
  - Sullivan, S., “A Planning Model for the Management of Archaeological Sites”, The Conservation of Archaeological Sites in the Mediterranean Region, The Getty Conservation Institute, Los Angeles 1997, 15-26
  - UKIC-Archaeology Section, “Packaging and Storage of Freshly Excavated Artefacts from Archaeological Sites”, Conservation on Archaeological Excavations, ICCROM 1995, 47

TABLOLAR

Tablo 1: Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu El Sanatları Bölümü, Eser Koruma Programı 1. Sınıfta Uygulanan Ders Programı

1. YIL I. YARIYIL							
ZORUNLU DERSLER							
DERSİN KODU	DERSİN ADI	Z/S	Haftalık ders saati			Ulusal Kredi	AKTS değeri
			TEORİ	UYG.	TOPLAM		
TDİ 101	Türk Dili 1	Z	2	0	2	2	1
ATA 101	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi 1	Z	2	0	2	2	1
YDİ 101	Temel Yabancı Dil (İngilizce)	Z	4	0	4	4	1
ENF 101	Bilgisayara Giriş	Z	2	0	2	2	1
UYM 101	Üniversite Yaşamına Uyum Programı	Z	0	0	0	0	0
BEK 151	Koruma ve Onarım İlkeleri	Z	2	0	2	2	4
BEK 153	Organik Eserlerde Önleyici Koruma	Z	2	0	2	2	3
BEK 155	Koruma Kimyası	Z	2	0	2	2	3
BEK 157	Arkeoloji 1	Z	2	0	2	2	3
BEK 159	Mesleki Teknik Resim	Z	0	4	4	2	5
BEK 161	Arkeolojik Kazı Alanında Koruma	Z	2	0	2	2	4
BEK 163	Seramik Malzeme Bilgisi ve Bozulmaları	Z	2	0	2	2	4
SEÇMELİ DERSLER *							
BED 101	Beden Eğitimi	S	0	2	2	0	1
GUS 101	Müzik 1	S	0	2	2	0	1
GUS 103	Resim 1	S	0	2	2	0	1
1. YIL II. YARIYIL							
ZORUNLU DERSLER							
DERSİN KODU	DERSİN ADI	Z/S	Haftalık ders saati			Ulusal Kredi	AKTS değeri
			TEORİ	UYG.	TOPLAM		
TDİ 102	Türk Dili 2	Z	2	0	2	2	1
ATA 102	Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi 2	Z	2	0	2	2	1
YDİ 102	Temel Yabancı Dil (İngilizce)	Z	4	0	4	4	1
BEK 152	Müzedede Koruma İlkeleri	Z	3	0	3	3	4
BEK 156	Koruma Kimyası ve Laboratuvar Uygulamaları	Z	1	2	3	2	4
BEK 158	Arkeoloji 2	Z	2	0	2	2	3
BEK 164	Seramik Koruma ve Onarımı 1	Z	1	2	3	2	4
BEK 166	Taş Malzeme Bilgisi ve Bozulmalar	Z	2	0	2	2	4
BEK 168	Metal Malzeme Bilgisi ve Bozulmaları	Z	1	2	3	2	4
BEK 150	Staj 1	Z	0	0	0	0	0
SEÇMELİ DERSLER							
BEK 170	Arşiv Malzeme Bilgisi ve Bozulmaları	S	2	0	2	2	4
BEK 172	Renk Bilgisi ve Rötüş Teknikleri	S	0	4	4	2	4

Tablo 2: Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu El Sanatları Bölümü, Eser Koruma Programı 2. Sınıfta Uygulanan Ders Programı:

2. YIL III. YARIYIL							
ZORUNLU DERSLER							
DERSİN KODU	DERSİN ADI	Z/S	Haftalık ders saati			Ulusal Kredi	AKTS değeri
			TEORİ	UYG.	TOPLAM		
BRK 263	Seramik Koruma ve Onarımı 2	Z	2	2	4	3	6
BEK 267	Metal Koruma ve Onarımı 1	Z	2	2	4	3	6
BEK 273	Sanat Tarihi	Z	2	0	2	2	3
SEÇMELİ DERSLER							
BEK 265	Taş Koruma ve Onarımı 1	S	2	2	4	3	5
BEK 269	Arşiv Malzemeleri Koruma ve Onarımı 1	S	2	2	4	3	5
BEK 271	Yağlıboya Tablo Malzeme Bilgisi ve Bozulmaları	S	2	2	4	3	5
BEK 275	Mozaik Koruma ve Onarımı 1	S	2	2	4	3	5
BEK 277	Duvar Resimleri Koruma ve Onarımı -1	S	2	2	4	3	5
2. YIL IV. YARIYIL							
ZORUNLU DERSLER							
DERSİN KODU	DERSİN ADI	Z/S	Haftalık ders saati			Ulusal Kredi	AKTS değeri
			TEORİ	UYG.	TOPLAM		
BEK 268	Metal Koruma ve Onarımı 2	Z	1	4	5	3	7
BEK 274	Geleneksel Süsleme ve El Sanatları	Z	2	0	2	2	2
BEK 250	Staj 2	Z	0	0	0	0	0
SEÇMELİ DERSLER							
BRK 266	Taş Koruma ve Onarımı 2	Z	2	2	4	3	7
BEK 270	Arşiv Malzemeleri Koruma ve Onarımı 2	S	2	2	4	3	7
BEK 272	Yağlıboya Tablo Koruma ve Onarımı	S	2	2	4	3	7
BEK 276	Mozaik Koruma ve Onarımı 2	Z	2	2	4	3	7
BEK 278	Duvar Resimleri Koruma ve Onarımı 2	S	2	2	4	3	7
BEK 280	Cam-Porselen Bozulmaları, Koruma ve Onarımı	S	2	2	4	3	7

Tablo 3: Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu'nda Proje ve Uygulama Yürütülen Laboratuvarlar:

Laboratuvarın Adı	Adet	Yüzölçümü
Cam ve Porselen Eserler Koruma Laboratuvarı	1	16,7 m ²
Metal Eserler Koruma Laboratuvarı	1	27 m ²
Pişmiş Toprak (Seramik) Eserler Koruma Laboratuvarı	1	17 m ²
Resim (Yağlı Boya/Tablo) Koruma Laboratuvarı	1	16,9 m ²
Arşiv Malzemeleri Koruma Laboratuvarı	1	16,2 m ²
Koruma-Onarım ve Araştırma (Analiz-Teşhis) Laboratuvarı	1	26,25 m ²
Genel Amaçlı Koruma Laboratuvarı (1. Sınıf ar İçin Uygulama Laboratuvarı)	1	74 m ²
Taş Eserler ve Mozaik Laboratuvarı (2. Sınıflar İçin Uygulama Laboratuvarı)	1	56,57 m ²
Duvar Resimleri Koruma Laboratuvarı (2. Sınıflar İçin Uygulama Laboratuvarı)	1	56,57 m ²
TOPLAM	9	307,19 m²

Tablo 4: Üniversitelerimizde Arkeoloji ve Sanat Tarihi Eğitimi Veren Bölümlerde Önleyici Korumamın Yeri

Üniversite Adı	Bölüm	Dersin Adı ve İçeriği	Önleyici Koruma	Etkin Koruma
Anadolu Üniversitesi	Arkeoloji	ARK234 Müzede Sergileme ve Koruma (Seçmeli)	✓	
		TRS301 Restorasyon-Konservasyon (Seçmeli)	✓	✓
	Sanat Tarihi	ARK305 Müzecilik (Seçmeli)	✓	✓
Ankara Üniversitesi	Sanat Tarihi	SAN409 Restorasyon ve Konservasyon 1 (Seçmeli)	✓	
		SAN408 Restorasyon ve Konservasyon II (Seçmeli)	✓	
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi	Arkeoloji	407 Müzecilik	✓	
	Sanat Tarihi	318 Türkiye’de Müzecilik ve Sorunları (Seçmeli)	✓	
Dumlupınar Üniversitesi	Arkeoloji	122016124 Konservasyon Teknikleri	✓	✓
		122015119 Restorasyon Teknikleri	✓	✓
Ege Üniversitesi	Sanat Tarihi	00229 Arkeolojik Kazı ve Onarım Teknikleri (Seçmeli)		✓
Gazi Üniversitesi	Sanat Tarihi	SAN114 Müzecilik	✓	✓
Gaziantep Üniversitesi	Arkeoloji	ARK404 Restorasyon ve Konservasyon Kavramı ve Tekniği	✓	✓
Hacettepe Üniversitesi	Arkeoloji	ARK 317 Arkeolojide Restorasyon Sorunları	✓	✓
	Sanat Tarihi	SAN411 Müzecilik I	✓	✓
Kocaeli Üniversitesi	Arkeoloji	ARK308 Restorasyon-Konservasyon Teknikleri (Seçmeli)	✓	✓
Mimar Sinan Üniversitesi	Arkeoloji	ARK115 Müzecilik II	✓	✓
		ARK406 Müzeciler ve Kazı Teknikleri	✓	✓
		ARK243 Küçük Buluntu Restorasyonu I (Seçmeli)	✓	✓
		ARK244 Küçük Buluntu Restorasyonu II (Seçmeli)	✓	✓
	Sanat Tarihi	STA319 Müzecilik III (Seçmeli)	✓	✓
		STA324 Müzecilik IV (Seçmeli)	✓	✓
Pamukkale Üniversitesi	Arkeoloji	ARK319 Müzecilik I	✓	✓
		ARK320 Müzecilik II	✓	✓
Selçuk Üniversitesi	Arkeoloji	ARK0318709 Röleve ve Restorasyon Uygulamaları	✓	✓
Trakya Üniversitesi	Sanat Tarihi	SAN308 Müzecilik II	✓	✓
Uludağ Üniversitesi	Sanat Tarihi	SAN4015 Restorasyon Bilgisi I (Seçmeli)	✓	✓
		SAN4016 Restorasyon Bilgisi II (Seçmeli)	✓	✓

Tablo 5: Ankara Üniversitesi, Başkent Meslek Yüksekokulu Eser Koruma Programı ile Uzaktan Eğitim Merkezi İşbirliğiyle Türkiye’de Arkeolog ve Müzecilere Yönelik Hazırlanan Önleyici Koruma Sertifika Program İçeriği

1. KORUMANIN TANIMI, KAPSAMI , İÇERİĞİ TARİHSEL GELİŞİMİ VE UYGULAMA ALANLARI
2. MÜZEDE KORUMA
3. ÖNLEYİCİ KORUMA
4. MÜZELERDE KORUMA PLANLAMASININ GEREĞİ
5. KURTARMA KAZILARI VE ÖNLEYİCİ KORUMA
6. MÜZE ve ÖNLEYİCİ KORUMA
7. MÜZE KOLEKSİYONUNA NASIL MUAMELE EDİLMELİ?
8. PAKETLEME ve DEPOLAMA
9. TAŞIMA
10. KAZI BİLİMCİLERİN KAZI ALANINDA KARŞILAŞABİLECEĞİ BOZULMALAR ve NEDENLERİ
11. MÜZE ARAŞTIRMACISININ KOLEKSİYONDA KARŞILAŞABİLECEĞİ BOZULMALAR ve NEDENLERİ
12. MÜZEDE KORUMA DURUM BELİRLEME ve BELGELEMESİ
13. MÜZELERDE AFET YÖNETİMİ